

A vén róka.

Irta: NAGY FERENC.

Aki ezt a kis firkámat elolvassa, alighanem úgy fog járni, mint az a kis zsidólány, aki Jókai „Erdély aranykorá”-t olvasva megbotránkozással panaszkolta, hogy már a könyv vége felé jár és még az erdélyi aranyrókáról semmit sem olvasott! Bizony én sem akarok semmiféle rókáról írni, sőt szerettem volna címül az én kedves Pista bátyám nevét odabiggyeszteni a tetőre, de csak azért nem cselekedtem ezt, mert 1-ször a Pista bátyám tenyere iránt szörnyű respektussal viseltetem, 2-szor az én kedves Pista bátyám már is szerzett magának olyan halhatatlan nevet, hogy nem szükséges újból meghalhatatlanítani a „Botond” hasábjain.

Hogy ki az én Pista bátyám? Hát ki lehetne más, mint egy izzig-vérig falusi tanító. Csekély a fizetése, alig telik a mindennapira, de hát így jó az a tanítónak, nehogy elkapja a világ hiúsága, s Úram bocsá' még új ruhában nagyságos úrnak képzelje magát. Csak maradjon a szent egyszerűség mellett, kopott, könyökén foltos kabáttal, mint az én jó Pista bátyám, úgyis a nemzet igazi napszámosa marad ő.

Na de az én Pista bátyámat, nem nagyon veri le a sors sanyarúság! Bíz ő nem nagyon veri falba a fejét azért, ami nincs, hanem ha az élet tréfál vele, ő vizstréfálja azokkal, akiket keze ügyébe kaphat és bizony jó az öregtől óvakodni!

Volt egy kedves komaasszonya. Pompás jó kocsonyát főzött s k is tette az ambitusra hűlni. De míg átszaladt a szomszédba, hogy a főzésével eldicsekedjék, azalatt Pista bátyám egy szalonnabőr színéhez hasonló rongyot csavargatott össze s helyezett el a tál tartalma közé Persze, az lett a vége, hogy a koma jól eldöngette a komaasszonyt vigyázatlanságáért, mert majdnem megfuladt a kapcadarabtól! És aztán k kacagott nagyobbat erre, mint az én Pista bátyám!

Hasznát veszi ő a világon mindennek! A tintaceruza porát dehogyan engedné kárba veszni! Jó az a szomszédasszonnyal való kézfogáshoz, al el nem tudja gondolni, hogy honnan a fészkes menykőből kerül az a liszt el folt a kezére. Jó az a bagóhoz való keverésre is, a harangozó olyan liszt dolgokat sercent ki attól a fogai közül hogy a nyoma mind ott marad nagytiszteletű asszony konyhájának pádimentomán, hogy csupa gyönyörűség!

Már az eddigiekből is látható, hogy az én Pista bátyám tréfával kel, tréfával fekszik, habár durva is ez, de fő, hogy jól sikerül. Egy ilyen tréfáját akarom most elmondani.

Pista bátyám lakása a tiszteletes úr lakása mellett húzódik el, csak egy kis alacsony recekerítés választja el őket egymástól. Persze ilyen viszonyok között a tiszteletes asszony kendermagosai gyakran át-átjárogatnak a tanítói udvarra és megkapargatják a ház előtti virágos csoportokat, mire Pista bátyám nem sajnál hatalmas lármát csapni a fazékbavalók ellen, de a sok ismételtetés miatt azok már fel sem veszik a pirongatást. No, ha fel nem veszik, felvesz ő akkor egy kis tégladarabot és csupa tréfából úgy közéjük hajítja, hogy a kedvenc bubos csak egyet kering és felfordulván, körmeivel kapkod az ég felé. Tyű, a kutyafejét! Ebből hát baj lesz — gondolta Pista bátyám. Mit tegyen? Legjobb lesz, hirtelen áthajítani a túlsó portára. De míg szándékát tettel követné, éppen kihozza az ördög a tiszteletes asszonyt az udvarra, ki is meglátván tyukocskájának erőszakos repülését, elbődüle, mint a szíven talált vad, és küldözgetni kezdte az én Pista bátyámat oda, ahol az emberekből kénes gyertyákat mártogatnak holmi fekete körmös legények. Pista bátyám ugyan nem ment el egész odáig, csupán elvonult szerény hajlékába s ott elmélkedett ez egyszer rosszul sikerült tréfán s azon törte a fejét, miként tudná megengesztelni a parókhia gyeplőtartóját. De bármit is tett, ez a dolga soha sem lett elfelejtve s a haragos tiszteletes asszony villogó szeméből csak az sugárzott felé: Vári csak, váj te istentelen tyúkbetyár, majd befütyülök én neked! Ez pedig nagy szó egy papné szájából.

Telt, múlt az idő, megérkezett a kanonika vizitáció napja is. Az esperes úr jött csengős szekéren, egy másik nagytiszteletű úrral, hogy megvizsgálja az egyház és iskola állapotát, hogy kikérdezze a gyermekeket az Ezsau lencséjéről, meg az egyiptomi tiz csapásról, melynek tudása rendkívül fontos egy falusi kálvinistánál.

Persze, van nagy hűhó, míg a nagytiszteletű urak lekászolódnak a szekérről s míg atyafiságos csókot váltanak a házbeliekkel, de lassanként elülnek az örömmek jókedvű madarai s jönnek a komolyabb kérdések. Mi van az ekléziában?! És most átveszi a szót a tiszteletes asszony és elkezd beajánlani a tanítót, kinek a keréketörés kegyelmes jutalom volna gonoszságáért. A nagytiszteletű urak csak úgy hüledeznek, hallván a végefogyhatatlan panaszkodást és szentül megfogadják magukban, hogy nem ismernek irgalmat, kegyelmet.

Minthogy az idő már késő délután jár, az iskolavizsgálat elmarad másnapra. A tanító, már mint Pista bátyám is átballag a tiszteletesékhez, hogy ősi szokás szerint üdvözölje a hatalmas urakat, de mert ősi tapasztalatból tudta azt is, hogy vacsorára megmarasztalják, odaszól a feleségéhez:

— Aztán lelkem, ti csak vacsoráljatok meg, engem ne várjatok, mert én a papéknál leszek vacsorán!

Hanem amint belépett a papilakba, még a szája is elsavanyodott, mert ugyan a tiszteletes asszony csupa cukor volt, de a nagytiszteletű urak csak úgy böfködtek a szót, mintha a lelket akarnák belőle kigyomrozni! Csak ült, csak hallgatott, várt a kedvezőbb körülményekre, minthiába, a fagyos hidegség nem enged s a láthatár fellegei nem oszlanak. Végre jön a vacsora ideje és ekkor így szól az esperes úr:

— Hát tanító úr csak menjen haza, készítse elő a naplókat, mert

holnap nagy nap lesz!

Ez a rideg kiutasítás felért egy jó mellbelökéssel!

Szegény Pista bátyám alig tudott elköszönni bosszuságában, alig lelte meg az ajtókilincset, de azért villámlott a szeme egy olyat, hogy ha észrevették volna, bizony nem izlett volna olyan jól a vacsora!

Haza ballagott Pista bátyám.

— Haj asszony, adj ennem!

— De lelkem, igazán nincs mit, mert már megvacsoráltunk és terád nem számítottunk, azt hittük, ott maradtál vocsorára. De hát hogy is jöttél ily korán haza?

— Ne kérdezd lelkem feleség, mert még valami furcsát mondatol velem; hanem nézz valami énnivaló után!

Az asszony kihúzza a kaszlifiókot és megtalálja a maradék sonkacsontot, mely bizony alaposan le van már faragva. Oda teszi ura elé.

— Próbálj lelkem még valamit faragni róla.

Pista bátyám kezébe veszi a néhai sonkát, elkezdi vakargatni nagy mérgesen, közbe-közbe olyat fal a kenyérből, hogy szinte megfullad tőle. Eszik szótlanul, nagy bosszúsággal. De nini! Arca lassankint enged a merevségből, lassankint ráncok gyülekeznek ajkai körül, szemei gonoszúl mosolyognak s majd hamiskásan meglógatja a fejét, mint aki nagyon meg van elégedve magával. Az asszony már lefeküdt, a gyermekek is alusznak és Pista bátyám most már gúnyosan tekint át a szomszéd lak kivilágított ablakára s ennyit rebegnek ajkai:

— Csendes nyugodalmat.

Lassanként telik az idő, már éjfél felé jár. Az éj koromsötét. Pista bátyám kitekint az udvarra s még hallja a nagy hangon bmondott tercász-bélát, de észreveszi, hogy már bontják az ágyakat, készülnek a lefekvéshez.

— No, csak jóéjszakát.

Kialszik a papék világa. Csend van a faluban, mint a sírban. Pista bátyámnak sem kellett egyéb; fogja a sonkacsontot kiszalad vele a haranglábhoz — no, igen, mert a templomnak nincsen tornya, csak haranglábbon állanak előtte a harangok, — hirtelen leereszti az egyik harangkötelet, rákötí a sonkacsontot s azzal, mint aki dolgát elvégezte, beoson hajlékába. És várt türelmesen. Hát egyszer csak megkondul a harang. Kong rémesen. Az emberek ijedten ugranak ki az ágyból. Tűz van . . .

A papéknál is kigyullad a világosság. Szaladnak ki, nézik merre van a tűz, de mindenfelé koromsötétség . . .

Néznek a harangláb felé, hogy ki kongat . . . Senki . . . de mégis mintha valami alacsony árnyék surranna el a sötétségben. Végre megnyugodva, hogy nincs baj, lassankint visszazállingóznak az emberek a lakásukba, s ismét beáll a csend. De alig telik el egy rövid félóra, a harangot újra kegyetlenül rángatják.

De csak mégis kell valami bajnak lenni! Újból kiugrálnak a nagytiszteletűek, újból körülnéznek, de semmit nem vesznek észre, csupán a harangláb felől hallik kutyamorgás, azonban néhány kiáltásra a kutyák is megszaladnak. — Semmi, — semmi.

Csak nem az ördögök játszanak az emberekkel?!

A nagytiszteletű urak meghagyják a harangozónak, hogy álljon lesben s nézze meg, micsoda Isten csodája történik itt.

A harangozó lesbe áll. Most már van, aki vigyázzon, tehát újból le lehet feküdni. Igen ám, de a harangozót félelmében majd kitorpte a hap-paré, amint ott leskelődött s nézett a harangláb felé, hogy majd kidülledtek a szemei, de senkit nem látott . . . De mégis . . . amott jön egy nagy fekete valami, olyan mint egy kutya és tart egyenesen a haranglábnak. Amarról meg valami fehérség mozog, mintha egy holt ember jönne fehér lepedőben s az is tart a haranglábnek. Azután hol itt, hol ott mutatkozik holmi fekete árnyalak, kisebb, nagyobb és azok mind a haranglábnál adnak találkozt. És egyszerre csak kong . . . kong . . . ismét szól a harang vészesen, rémesen, sűrűn egymásután, kísérve kutyamarakodástól, agyarkodástól . . . Itt csak az ördögök járhatnak! A harangozó elordítja magát, a faluban újra kigyullad a világosság, most már ki vedérrrel, ki vasvillával és más egyéb irtószerszámokkal rohan a templom elé, ahol is egyszerre megszakad a harangszó, egy fekete ördög szalad elől, átugrik a kerítésen, a többiek utána rohannak nagy csaholással s köd előttük, köd utánuk, még csak nyomukat sem lehet látni.

A felizgatott lakosok ráestek a tiszteletesekre, hogy adják e rémes éjszakának magyarázatát, de sem a tiszteletes, sem az esperes nem tudták a dolgot mire vélni s ezáltal a babonára hajló népet csak jobban ingerelték. Lassan-lassan aztán feljött a hajnal, elmúltak az éjnek rémes látásai, megvizsgálták a harangokat is, de ott sem találtak semmi különösre, csupán sűrű kutyanyomokat. A sonkacsont is eltűnt, bizonyára nagy meglegedésére boldog birtokosának.

Igy telt el egy éjszaka akkor, mikor Pista bátyámat hazaküldték, hogy csináljon rendet, mert jön a nagy nap. És ez éjszaka örökké emlékezetes marad, mert ekkor nem aludt senki s másnap, mikor a nagy-tiszteletű esperes úr beállított az iskolába, így szónokolt a gyerekekhez:

— Kedbes derbekek, eldöttünk, hogy behalgassuk bit tuttok . . .
— Tudniillik olyan náthát kapott, mint a pinty!

Na, de folyt a felelés. Amint a nagytiszteletű urak feladtak egy kérdést, nosza talpra ugrott az egész iskola és mindenki nyujtotta az ujját, hogy tudja. Pista bátyám pedig egyet kiválasztva a többek közül, gyönyörűen megfeleltetett minden kérdésre. A nagytiszteletű urak sehogy sem tudtak belekötni az iskolába, hisz itt minden kérdésre mindenki nyujtotta az ujját, tehát van tudás bőven s kénytelenek voltak az iskolát kitünőnek minősíteni, Pista bátyám nagy meglegedésére.

— De hát hogy csináltad ezt Pista? — kérdé tőle egy jó cimborája.

— Hogy, hát megmondom, de fogd be a szád! Hát úgy, hogy ahhoz szoktattam a gyermekeket, hogy minden kérdésre nyujtsák fel az ujjukat. Aki meg tud felelni, az nyujtsa fel a jobb kezét, aki nem tudja, az a balkezét. No, most már tudom, hogy melyik tudja a feleletet, azt szólítom. Így kötöttem be a szemét nagytiszteletű uramnak.

— Bizony, csak ravasz róka vagy te Pista, — mondá a barátja.

Hogy e történet igaz volt, bizonyítják akik nekem elmondták és azok, akikől ezek hallották, én pedig okulás céljából tovább adom, de meg ne mondják neki.